

C. Genişletmeler Kullanarak Model Olma

Genişletmeler kullanarak model olma, çocuğu bulunduğu dil gelişim düzeyinden daha ileri ya da karmaşık dil beceri düzeyine taşımada önemli bir yer tutan stratejidir. Genişletme en genel tanımıyla, çocuğun söylediklerine yeni sözcükler ekleme olarak adlandırılır. Bu süreçte çocuğun kullandığı ifadeler yeni yapılarla zenginleştirilerek ya da düzeltilerek genişletilir ve böylece çocuğa uygun dil modeli sunulur.

Genişletmede önemli olan nokta, çocuğun sahip olduğu dil gelişim düzeyinin bir basamak üstünde genişletme yapılarak çocuğa uygun dil modelinin sunulmasıdır. Bunun nedeni çocuktan ilk beklenen şeyin sizi model alması, yani taklit etmesidir. Sizin de bildiğiniz gibi, küçük çocuklar kendilerine çok zor gelen ya da başaramayacaklarını düşündükleri dilbilgisel yapıları taklit etmeye cesaret edemeyebilirler. Dolayısıyla çocuğa onun dil gelişim düzeyinin bir basamak üstü, yani sizi taklit edebileceği düzeyde genişletme yapılarak model olunması gerekmektedir.

Genişletmede aşırı sözcük kullanımından kaçınılarak, çocuğa onun dil gelişim düzeyinin bir basamak üstünde dil modelinin sunulması önemlidir.

**Genişletme yaparak model olma
iki şekilde gerçekleştirilebilir:**

Sözcük
Ekleyerek
Genişletme

Düzeltilme/Yer
Değiştirme
Yapılarak
Genişletme

C1). Sözcük Ekleme ile Genişletme

Sözcük ekleme ile genişletme yapma, en temel genişletme ve çocuğa daha karmaşık dil becerilerini kazandırma stratejisidir. Bu stratejinin uygulama sürecinde; çocuğun söylediklerine onun dil gelişim düzeyinin bir üst basamağında sözcükler eklenerek genişletme yapılır. Başka bir deyişle, eklenecek olan sözcük çocuğun dilsel amacına uygun olan sözcük olmalıdır. Böylece çocuğa onun gelişim düzeyine uygun model olunur. Örneğin; tek sözcük düzeyinde olan olan, sıfat ve eylemler ile (örn., sıfat-isim, isim-eylem) iki-üç sözcüklü cümleler kullanmayı öğretmeye çalıştığınız çocuk için, çocuğun kullandığı tek sözcüklere bu sıfatları ve eylemleri ekleyerek genişletme yapmanız ya da ona model olmanız uygun olacaktır. Dil gelişim düzeyi daha ileride olan bir çocuk için ise çocuğun söylediklerine bağlaçlar (ve, fakat, veya, böylece vb.), eylemler, sıfatlar (renkler, sayılar vb.) ya da yer bildiren zarflar (üstünde, altında, yanında vb.) ekleyerek genişletmeler yapabilirsiniz.

Başka bir örnek ile açıklayalım...

Beslenme saatinde **"Su."** diyen, serbest oyun saatinde şekil kutusu ile oynayan ve **"Kutu."** diyen ya da size dönüp **"Bak."** diyen bir çocuğun ifadelerini sözcük eklemeleri yaparak genişletmeniz mümkündür. Çocuğun bu ve benzeri ifadelerini **"Su istiyorum."**, **"Şekil kutusu."** ya da **"Bana bak."** şeklinde, çocuğun dil gelişim düzeyinin bir üstü olacak şekilde genişletebilirsiniz. Eğer çocuk iki sözcük düzeyinde ise ve **"Su ver."**, **"Şekil kutusu."** ya da **"Bana bak."** gibi ifadeleri kullanıyorsa, bu sefer bu ifadeleri **"Öğretmenim su ver."**, **"Şekil kutusunu istiyorum."** ya da **"Arkadaşım bana bak."** gibi ifadelerle üç sözcük olacak şekilde genişleterek çocuğa model olabilirsiniz.

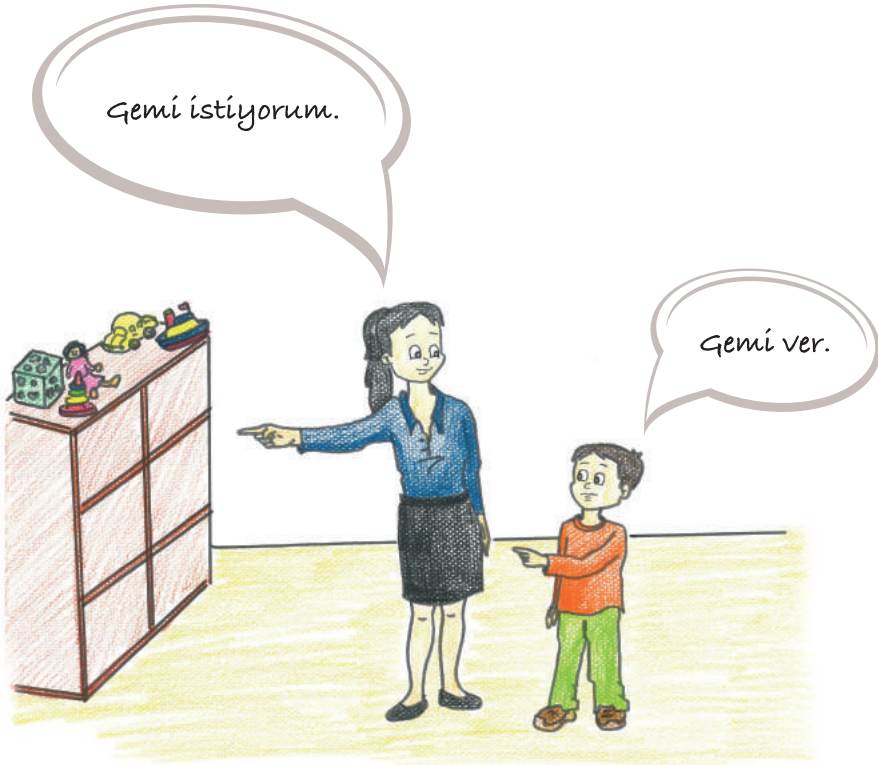

Sözcük ekleyerek genişletme stratejisinde, daha önce de belirtildiği gibi eklenen sözcüğün her zaman isim, eylem, sıfat vb. sözcük olması şart değildir. Çocuğun dil gelişim düzeyine göre ekler, bağlaçlar gibi dilbilgisel yapılar da çocuğa kazandırmak istediğiniz yapılar olabilir. Örneğin, **“Süt istiyorum.”**, **“Kek istiyorum.”** gibi kısa ve basit cümleler kuran bir çocuğun bu ifadeleri **“Süt ve kek istiyorum.”** şeklinde genişletilebilir. Bir başka örnek verecek olursak, **“Bebek dolap.”** diyerek bebeğin dolapta bulunduğunu anlatmak isteyen bir çocuğun ifadesi **“Bebek dolapta.”** şeklinde genişletilerek çocuğa uygun dil modeli sunulabilir.

C2). Düzeltme/Yer Değiştirme Yapılarak Genişletme

Düzeltme/yer değiştirme yapılarak genişletme stratejisi; çocuğun ürettiği sözcüklerin yerlerinin değiştirilmesi, kullandığı sözcüğün yerine o sözcükle aynı anlama gelen başka sözcüğün kullanılması ya da çocuğun eksik ya da yanlış kullandığı sözcüklerin doğrusunun söylenmesi sürecidir. Böylece çocuğa uygun dil modelleri sunulmaktadır.

Düzeltilme/yer değiştirme yapılarak genişletme stratejisinde, çocuğun ifadesi benzer bir başka dilbilgisel yapıyla ya da sözcüklerin yerleri değiştirilerek genişletilir. Burada anlatılmak istenen, çocuğun artikülasyonunu (sesletimini/telaffuzunu) düzeltmek değildir. Bu stratejide elbette ki doğru sesletim (sözcüklerin doğru şekilde telaffuzu) ile çocuğa model olmak önemlidir, ancak odaklanılması gereken temel nokta çocuğun NASIL değil NE söylediği olmalıdır. Su için **“Bu.”** diyen bir çocuğa **“Su.”** diyerek model olma, araba için **“Aba.”** diyen çocuğa **“Araba.”** diyerek model olma çocuğun NE söylemek istediğine odaklanma anlamına gelmektedir. Bu bağlamda **“Kam.”** diyen çocuğa **“Kırmızı kamyon.”**, **“Aba.”** diyen çocuğa **“Sarı araba.”** diyerek model olma bu stratejinin uygulanmasına uygun örneklerdir.

Duru, Down Sendromlu bir çocuktur ve dil gelişimi akranlarına kıyasla oldukça geridir. Duru, tek sözcük düzeyinde **“aç, ver, gel, su”** sözcüklerini aktif bir şekilde kullanabilmekte, ancak bazen bu kelimeleri anlaşılır bir şekilde söyleyememektedir.

Başka örnekler ile açıklayalım...

Düzeltilme/yer değiştirme yapılarak genişletme stratejisinde; örneğin çocuk "Düt." dediğinde "Sarı kamyon." diyerek çocuğun ifadesi uygun sözcük/sözcüklerin model olunması yoluyla genişletilebilir. Bunun dışında çocuk "Büyük top." dediğinde "Kocaman top." diyerek büyük sözcüğü benzer anlam taşıyan farklı bir sözcük ile genişletilebilir. Bu stratejide çocuğun söylemek istediği şeyi/cümleyi tamamlamak ya da yetişkin gramerine uygun çocuğa model olmak için genişletmeler de yapılabilir. Örneğin, kitap okuma etkinliğinde zıplayan çocuğu işaret ederek "Ço" ya da "Çocuk." diyen çocuğa "Evet, çocuk zıplıyor.", koşan at resmine bakıp "At." diyen çocuğa "Evet, at koşuyor." diyerek model olmak, çocuğun söylemek istediği şeyi/cümleyi tamamlamak ya da yetişkin gramerine uygun çocuğa model olmak için genişletmeler yapmaya verilebilecek örneklerdendir.

